

מאוצרות הפרשה

שלח לך אנשים וגו' (יג, ב)

למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר (רש"י) יש לעיין הרי איסור לשון הרע והוצאת דיבה ידוע, ומה נוסף בזה שראו אצל מרים שלקתה על זה, וביאר אדמוח"ז המשגיח רבי ירוחם זצ"ל שמלבד כל חטאם הפלילי, נתפסו על זה שלא לקחו מוסר, שחובת האדם לקחת מוסר ולימוד מכל מה שרואה מול עיניו, כי לא בכדי זימן לו הקב"ה לראות כן, וכיון שראו מעשה מרים ולא לקחו מוסר היתה התביעה עליהם גדולה. וזהו ענין הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין (פסח ב) שלא אמרו חז"ל אלא הרואה סוטה בקלקולה, ולא על כי מי שלומד פרשת סוטה ונתעורר בלבו להתחזק בזה, שזיר את עצמו מן היין, מפני שהחוב לקחת מוסר הוא מאותם הדברים שרואים בחוש, ומי שהגיע לידי ראייה כזו הוא חייב להתעורר ולהזיר עצמו מן היין.

ונראה להוסיף בזה עוד, דבטבע העולם הוא שכל אחד רואה בכל דבר את מה שהוא עוסק בו ונמצא בתחום התעניינותו, וכגון חייט ההולך ברחובה של עיר, כל אדם שרואה לפניו, ראשית הוא רואה את חליפתו ולבושו היאך הם תפורים, וכן כל אומן ואומן לפי עניינו, והנה חובת האדם בעולמו הוא להתעלות בעבודת השי"ת, וזה על ידי שיקח מוסר ויתבונן בכל מה שרואה לפניו מה יש להתעורר ממנו, וזה גם ענין הרואה סוטה בקלקולה וכו', דכשרואה לפניו דבר זה, הרי הזדמנות יש לו לקחת מזה מוסר ולחפש לעצמו גדר ומחייב להתעלות. והמרגלים נשיאי ישראל היו בדרגה זו של התבוננות בכל דרכי החיים, כשראו מעשה מרים, היה עליהם להרגיש שזה מעשה המיוחד אליהם, וצריכים היו לקחת מזה מוסר לעצמם, ולמעשה לא הועיל להם מעשה זה, ומוסר לא לקחו ממנו, ועל זה היתה גדול התביעה עליהם. (הגר"ד פורסקי שליט"א, מדרו בד)

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז)

מדוע בכל מקום שמופיע שמו של יהושע בן נון מנוקדת המלה "בן" בחיריק, והרי "בן" מנוקד בכל מקום בסגול? בספרים הקדושים מובאת על כך תשובה נפלאה: הרי האות י' שנוספה ל"הושע" נלקחה משרה אמנו אשר הוחלף שמה מ"שרי", והרי האות י' בהיותה בשם "שרי", לא היתה מנוקדת, ואילו אצל יהושע היא מנוקדת בשוא. כיצד נעשה הדבר, הלא הנקודות ניתנו באופן מדויק מסיני? – אלא, שמן הסגול של "בן" נלקחו שתי נקודות וניתנו ל-י' של יהושע, וכך הפכה ל-י' מנוקדת בשוא. נמצא שהמילה "בן" נותרה עם נקודה אחת, ועל כן היא נקראת בחיריק... (אחת שאלתי)

ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים וגו', ומן הרמונים ומן התאנים (יג, כג)

יש לעיין מדוע הביאו רק פירות אלו מז' מינים, ולא הביאו גם זיתים ותמרים, והנה במשך חכמה בפרשת עקב (ה:ז) כתב שבמצרים לא היה זיתים ותמרים, וע"פ זה י"ל דהא לא הכירו את הזיתים והתמרים, וכיון שהגיעו לארץ ראו רמונים וענבים וכו' וראו שאותם פירות שהיו כמצרים, בארץ ישראל הם משונים בגודלם, ולכן הביאו מזה להוכיח שהארץ משונה, משא"כ הזיתים והתמרים שלא היה להם כמצרים ולא הכירו פירות אלו, וא"כ אין בזה הוכחה שהארץ משונה, דאולי ג"כ

בשאר מקומות כך הם נראים.

ובמשך חכמה בפרשת חוקת על הפסוק "לא מקום זרע" (כ.ה) כתב שלא הזכירו שמן זית ודבש, שכל זה היו טועמין במן, דכתיב (שמות טז.לא) וטעמו כצפחית בדבש ולשד השמן, ולכן לא זכרו זאת, ומשום זה נשאו המרגלים רק אשכול ומהתאנים ומהרימונים ולא מן הזיתים והתמרים, שזה טעמו במן, עכ"ד. (רבד הוהב, הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א)

ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה (יד, לב)

הנה לפי פשוטו בא הכתוב לומר דהם עצמם ימותו במדבר, וכמבואר בדברי רש"י כאן. אמנם צריך ביאור הלשון 'ופגריכם'.

ונראה לבאר בזה, דהנה 'פגריכם' היינו הגוף לאחר מיתה, וכלשון הברכה 'המחזיר נשמות לפגרים מתים', ובא הכתוב לומר, דלא רק שימותו במדבר, ולא יכנסו לארץ ישראל בעודם חיים, אלא גם לאחר מיתתם ישארו במדבר, וגם לאחר מיתתם לא יכנסו לארץ ישראל.

והנה בגמ' בב"ב דף ע"ג: איתא, אמר רבה בר בר חנא, זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא, ואתלוי בהדין הוה טייעא, ואמר לי הוה טייעא, תא אחוי לך מתי מדבר. הרי דמתי מדבר, נקברו במדבר, וגם לאחר מיתתם לא נכנסו לארץ, ואע"פ שאת עצמות השבטים הכניסו לארץ ישראל, כמבואר ברש"י פרשת בשלח (יג, יט) מדברי המכילתא, אבל את מתי מדבר לא הכניסו. ולהמבואר יש לומר, דמה שלא הכניסו אותם לארץ, לא היה זה סתם, אלא היה זה מכלל הגזירה שלא יכנסו לארץ, דגם לאחר מיתתם לא יכנסו לארץ אלא ישארו במדבר.

וזהו ביאור הכתוב 'ופגריכם', לומר דגם בעת שיהיו פגרים, דהיינו לאחר מיתה, גם אז יהיו בכלל הגזירה שיפלו במדבר הזה.

(הגאון רבי חיים פינשטיין שליט"א)

והיה לכם לציצית וראיתם אותו (טו, לט)

מביאה שבמערבא נהגו שבערבית אמרו רק פסוק ראשון ואחרון של מצוות ציצית ולא קראו כולה לפי שאין מצוות ציצית בלילה. ורב יוסף היה משבחם ע"ז ואמר כמה מעליא הא שמעתתא. ויש להבין ב' עניינים. א. מה ראה שם רב יוסף משהו גדול שהוא שבחם על כך? ב. למה קרא לזה ר"י שמעתתא, הא הוי רק מנהג ואי"ל הלכה כלל. וי"ל בזה, דמצינו בקידושין ל"א. שרב יוסף היה סומא. והנה מצינו שנחלקו התנאים האם סומא חייב בציצית או לא, ופלוגתתם האם לומדים מוראיתם אותו פרט לכסות לילה וא"כ אשר תכסה בה לרבות סומא, או שלומדים מוראיתם אותו פרט לסומא ולילה חייב בציצית, וא"כ הוא שיבא לבני מערבא דס"ל דלילה לאו זמן ציצית הוא ועי"ז יצא שסומא חייב בציצית, וזהו כבר הלכה ולא מנהג. (באר יוסף)

וראיתם אותו (טו, לט)

הנה נפסק בשו"ע י"ח שלילה לאו זמן ציצית. ולפי"ז קשה על השאלות שכתב להניח החנוכיה בצד שמאל של הפתח, ומזוהה בימין, והאדם באמצע עם ציצית וכך הוא מוקף במצוות. ויש להקשות הא נר חנוכה מדליקים בלילה ואז הוא לא זמן ציצית? וי"ל בזה, דמצינו בספר הפרדס הלכות ציצית שכתב רש"י שליד נר חייבים בציצית גם בלילה משום וראיתם אותו וכעת רואים, וא"כ זה סבר השאלות שליד נר יש כן חיוב בציצית.

